

ZYGMUNT PATALAS

Udział grubizny iglastej, drewna tartaczego i cennych sortymentów iglastych w ogólnej masie drewna pozyskanego w latach 1956-1970

Количество круглой хвойной древесины диаметром свыше 7 см, лесопильной древесины и ценных сортиментов хвойных пород в общей массе древесины, заготовленной в 1956—1970 годах

Proportion of coniferous logs, sawtimber, and valuable coniferous assortments in the total bulk of wood harvested during years of 1956—1970

Na sposobie użytkowania lasów w Polsce w pierwszych latach powojennych, a ściślej biorąc nawet do 1955 r. ciążyły w dużym stopniu: a) potrzeby likwidowania pożarysk i zagrożeń stanu sanitarnego lasu wynikłych na skutek wojny i nieuniknionych zaniedbań w pierwszych latach powojennych,

b) potrzeby dostarczania, podnoszącemu się ze zniszczeń wojennych krajowi, nieodzownej ilości budulca drzewnego, głównie iglastego, dogodnego w obróbce, opału a później dopiero, w coraz to większych ilościach, do przerobu fizyko-chemicznego.

Mniej więcej od 1956 r. nastąpiło opanowanie sytuacji, co pozwoliło na wykonywanie zwykłych cięć rębnych i przedrębnych z pełnym uwzględnieniem zasad ładu przestrzennego i czasowego.

Pozyskanie grubizny w lasach państwowych w latach gospodarczych 1956/57—1969/70, a więc w okresie 14-lecia, charakteryzuje się tym, że na początku tego okresu rozmiar użytkowania wynosił 17 066 000 m³, a więc prawie tyle, co w roku gospodarczym 1969/70 — 16 943 000 m³.

Pozyskanie grubizny w tym okresie przedstawia ryc. 1 i tabela 1.

Takie kształtowanie się pozyskania grubizny drzewnej można uznać za równomierne, tym bardziej, że w tym okresie występowały dość znaczne i zróżnicowane szkody, spowodowane przez czynniki atmosferyczne (ryc. 2). Utrudniało to zachowanie równomierności pozyskania drewna a likwidowanie szkód danego roku często musiało być przenieszone na rok następny lub nawet na dwa lata. Wymagało to wstrzymania cięć planowych, z reguły cięć międzyrębnych.

W analizowanym okresie nastąpiło nieduże a przy tym prawie regularne zmniejszenie udziału procentowego grubizny iglastej w ogólnej ilości grubizny (ryc. 3). W 1956/57 r. udział ten wynosił 87,7%, a w 1969/70 r. już tylko 81,7%. To zmniejszenie procentowego udziału grubizny iglastej w ogólnej ilości grubizny było niestety, zbyt wolne,

Tabela 1

Rozmiar pozyskiwania drewna w latach gospodarczych 1956/57—1969/70

Rok gosp.	Pozyskanie grubizny ogółem tys. m ³	Pozyskanie grubizny iglastej tys. m ³	Stosunek 2:1 %	Pozyskanie drewna tartaczno-iglastego tys. m ³	Stosunek 4:2 %	Pozyskanie drewna sklejowego iglastego tys. m ³	Pozyskanie drewna zapalczanego iglastego tys. m ³	Pozyskanie słupów teleenergetycznych iglastych tys. m ³	Razem pozycje 6+7+8 tys. m ³	Stosunek 3:2 %
1956/57	17 066,1	14 959,8	87,7	8680,1	58,0	170,5	26,6	187,1	384,2	2,6
1957/58	15 662,5	13 537,3	86,4	8363,3	61,8	123,0	25,9	161,6	310,5	2,3
1958/59	15 111,2	13 234,0	87,6	7751,2	58,6	95,8	22,3	117,2	235,3	1,8
1959/60	15 245,6	13 083,6	85,8	7594,1	58,0	102,9	24,3	135,4	262,6	2,0
1960/61	15 372,7	13 055,3	84,9	7648,7	58,6	78,5	24,0	120,3	222,8	1,7
1961/62	15 337,3	12 819,4	83,6	7368,4	57,5	73,4	18,4	147,4	239,2	1,9
1962/63	15 465,3	12 871,9	83,2	7317,2	56,8	65,2	20,4	85,3	168,2	1,3
1963/64	15 926,7	13 226,5	83,0	7358,3	55,6	68,2	23,0	95,7	186,9	1,4
1964/65	15 878,3	13 407,8	84,4	7668,5	57,2	53,8	18,0	86,2	158,0	1,2
1965/66	15 591,3	12 992,8	83,3	7570,6	58,3	56,4	23,3	8,5	88,2	0,7
1966/67	16 119,5	13 272,5	82,3	7608,2	57,3	50,6	25,7	32,8	109,1	0,8
1967/68	16 552,0	13 549,0	81,9	7725,0	57,0	43,5	24,3	34,3	102,1	0,8
1968/69	16 668,8	13 515,7	81,1	7647,2	56,6	44,2	20,6	46,6	111,4	0,8
1969/70	16 943,2	13 850,2	71,7	7917,0	57,2	46,1	22,4	50,7	119,2	0,9

gdy nie odpowiadało możliwościom wynikającym z etatu cięć. Przyczyną tego było nieprzygotowanie się przemysłu drzewnego do pełnego wykorzystania zasobów drewna liściastego i hamowanie jego pozyskiwania. Proporcje między grubizną iglastą i liściastą, według etatu cięć, powinny kształtować się tak, jak podano w tabeli 2.

Tabela 2

Kształtowanie się procentowego udziału grubizny iglastej i liściastej w ogólnej ilości grubizny

Procentowy udział drewna gatunków iglastych i liściastych w etacie cięć

Rok	1956	1960	1965	1970	1971
Iglaste	83,4	61,4	80,7	78,6	77,9
Liściaste	16,6	18,6	19,3	21,4	22,1

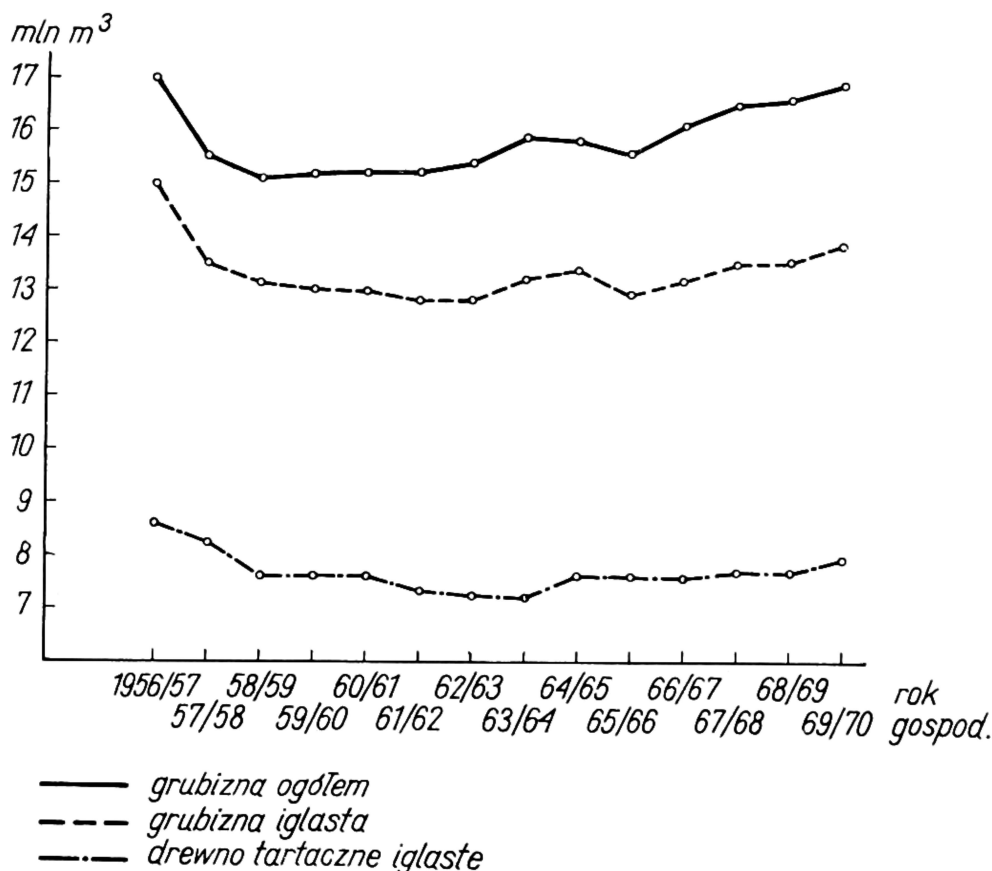
Biorąc więc pod uwagę potencjalne możliwości naszych drzewostanów, pozyskanie grubizny liściastej mogłoby być zwiększone o 2—4% całej masy grubizny. Zagadnienie to będzie przybierało na ostrości, gdyż w miarę niewykorzystania liściastej bazy surowcowej kolejne rewizje urządzania lasu będą wykazywały dalsze niekorzystne zmiany dotyczące gatunków iglastych.

Pozyskanie drewna tartaczno-iglastego jako sortymentu priorytetowego nie ulega większym zmianom ilościowym w poszczególnych latach. Zmiany te są proporcjonalnie mniejsze od tych, jakim ulega grubizna iglasta, a tym bardziej ogólna ilość grubizny (ryc. 1).

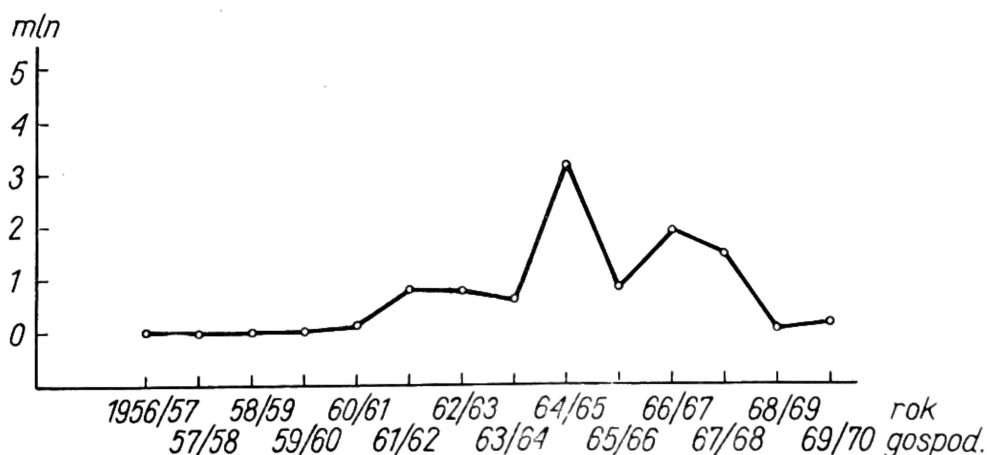
W latach 1956/57 i 1957/58 pozyskanie tego sortymentu przekraczało znacznie 8 mln m³; w pozostałych 12 latach pozyskanie wynosiło

7 917 000 m³ (1969/70) i 7 317 000 m³ (1962/63), a więc wahania wynosiły 600 000 m³, gdy jednocześnie wahania w rozmiarze pozyskania ogólnej ilości wynosiły w tym samym czasie ponad 1 800 000 m³.

Udział procentowy drewna tartaczno-iglastego w grubiznie iglastej ma tendencje do zmniejszania się; jedynie dane dla lat gosp. 1957/58, 1960/61, 1963/64, 1965/66 wykazują odchylenia, znacznie odbiegające od przeciętnej. Jest to spowodowane znacznymi wahaniami w pozyskaniu (w wielkościach bezwzględnych) sortymentów towarzyszących, a nie surowca tartaczno-iglastego, co wpływa z kolei na zróżnicowanie w układach procentowych. Było to skutkiem likwidacji szkód wiatro- i śniegołomowych w poszczególnych latach.

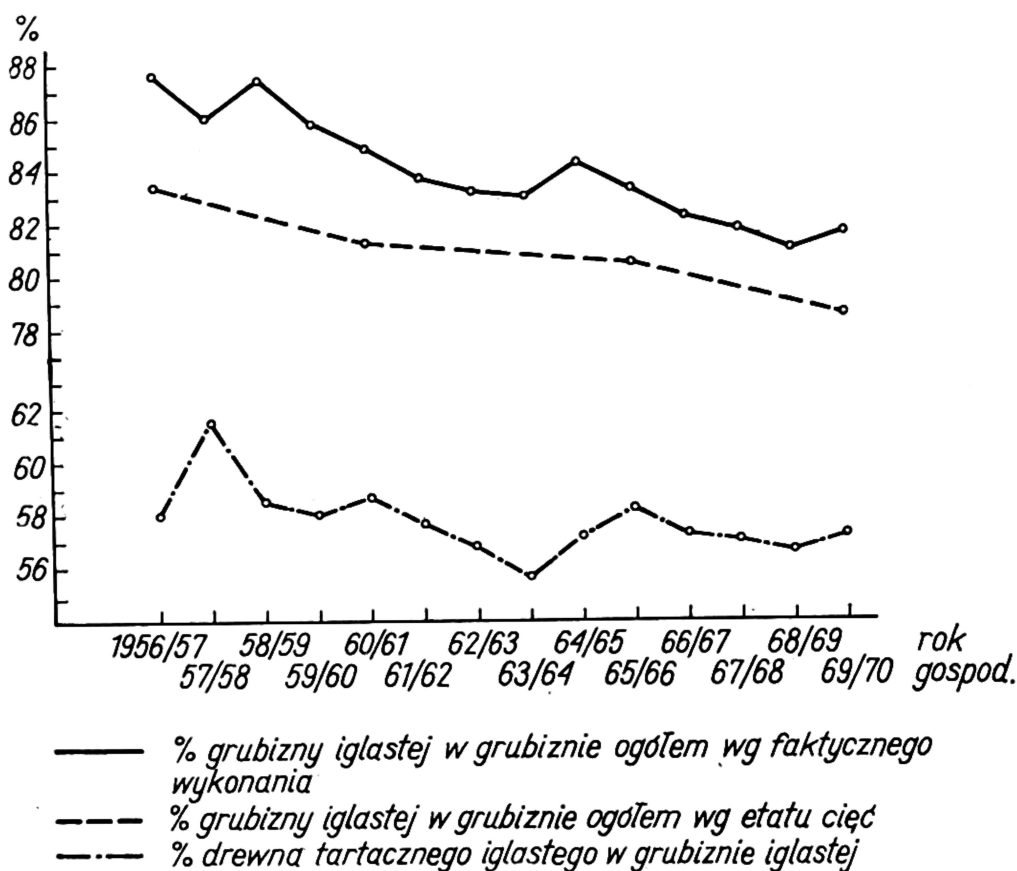
Ryc. 1. Pozyskanie grubizny ogółem, grubizny iglastej i drewna tartaczno-iglastego w latach gosp. 1956—1957—1969/1970 w mln m³

Ryc. 2. Rozmiar szkód spowodowanych przez czynniki atmosferyczne w mln m³ grubizny

Przy analizowaniu pozyskania drewna tartaczno iglastego trzeba wziąć pod uwagę również trzy inne sortymenty, których udział wpływa bezpośrednio na ilość drewna tartaczno iglastego, gdyż sortymenty te są bardzo zbliżone pod względem wymagań jakościowych. Ze względu na te zbliżone wymagania jakościowe mogą one być pozyskiwane nawet w bardzo dużym rozmiarze, jednak zawsze kosztem drewna tartaczno iglastego. Dotyczy to drewna sklejkowego, zapałczanego oraz słupów teleenergetycznych.

Drewno sklejkowe sosnowe jest wyrabiane z części odziomkowej najcenniejszych dłużyc drewna tartaczno iglastego, gdyż najmniejsza średnica w połowie długości musi wynosić 35 cm. Wprawdzie norma sugeruje

Ryc. 3. Stosunek pozyskanej grubizny iglastej do grubizny ogółem i drewna tartaczno iglastego do grubizny iglastej w latach gosp. 1956/57—1969/70 w %

przeznaczanie na wyrób drewna sklejkowego sztuk ze zgnilizną wewnętrzną do $\frac{3}{5}$ średnicy, niemniej sortyment ten uszczupla ilość najcenniejszego drewna tartaczno iglastego.

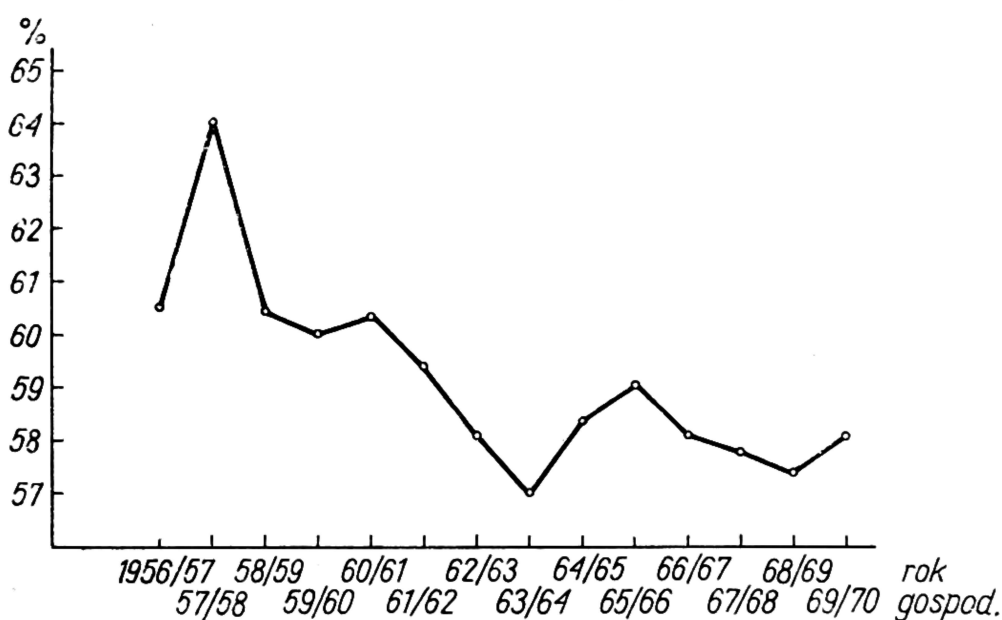
Pozyskiwanie drewna sklejkowego iglastego, w miarę upływu lat, maleje (tabela 1). W r. g. 1956/57 pozyskano tego sortymentu 170 000 m³, zaś w r. g. 1967/68 już tylko 43 500 m³. Spadek ten spowodowany został trzema przyczynami:

- wzrostem zapotrzebowania na liściaste drewno zapałczane,
- ograniczeniem zapotrzebowania na ten sortyment ze strony Komitetu Drobnej Wytwórczości,
- wzrostem zainteresowania modnymi gatunkami egzotycznymi ze strony przemysłu meblarskiego.

Podobnie jak z drewnem sklejkowym przedstawia się sprawa z zapałczanką iglastą. Najmniejsza dopuszczalna średnica w cieńszym końcu bez

kory musi wynosić w tym sortymencie 20 cm. Pozyskiwany jest on z odziomkowych i środkowych części dłużyc świerkowych, z dopuszczeniem jednak wewnętrznej zgnilizny poza ścianką użyteczną (do 18 cm na powierzchni przekroju). Pozyskiwanie drewna zapalczanego iglastego nie ulegało większym wahaniom.

Pozyskiwanie iglastych słupów teleenergetycznych w latach pięćdziesiątych w wysokim rozmiarze 120 000 — 180 000 m³ rocznie, w ostatnich latach zmniejszyło się do 45 000 — 50 000 m³. Około 80% słupów pozyskuje się z cięć rębnych. O ile w pierwszych latach powojennych o wielkości pozyskania decydowało zapotrzebowanie krajowe, o tyle

Ryc. 4. Stosunek grupy sortymentów drewna tartacznego iglastego do pozyskanej grubizny iglastej w latach gosp. 1956/57—1969/70

w latach późniejszych — eksport. Obecnie $\frac{2}{3}$ słupów idzie na eksport.

Te trzy, pokrewne z drewnem tartacznym iglastym, sortymenty są pozyskiwane w miarę upływu lat w coraz to mniejszej stosunkowej ilości (tab. 1 rubr. 10). Obecnie stosunek ich do drewna tartacznego wynosi 0,9%, podczas gdy w r. g. 1956/57 wynosił 2,6%.

Biorąc pod uwagę całą grupę sortymentową drewna tartacznego iglastego i sortymentów pokrewnych, w stosunku do pozyskanej grubizny iglastej można stwierdzić, że następuje jej zmniejszenie w latach gosp. 1956/57—1969/70 o 2,5% (60,6—58,1%), a w latach 1957/58—1968/69 aż o 6,7% (ryc. 4).

Zmniejszenie pozyskania drewna sklejkowego, zapalczanego i słupów nie wywiera większego wpływu w rachunku ogólnokrajowym, odgrywa jednak znaczną rolę w pewnych surowcowych bazach tartacznych, gdzie pozyskiwanie sortymentów pokrewnych bardzo wyraźnie uszczupla jeszcze bazę dobrego drewna tartacznego.

Niezależnie od zmian ilościowych, drewno tartaczne iglaste ulega w miarę upływu lat znacznym zmianom jakościowym, co jest szczególnie wyraźne w zmianach grubości (tabela 3). Grubość iglastego surowca tartacznego obniża się z dwóch przyczyn:

- zmniejsza się ilość drzewostanów przeszłorębnych,
- ze wzrostu ilości surowca tartacznoego pochodzącego z cięć pielęgnacyjnych w starszych klasach wieku.

Tabela 3

**Kształtowanie się grubości iglastego drewna tartacznoego
w 10-leciu 1961—1971**

	Klasy grubości (mierzone w połowie długości) cm			Razem
	do 24	24—34	35 i wyżej	
	%			
1960/61	27,7	51,3	21,0	100,0
1964/65	30,0	50,0	20,0	100,0
1971	34,0	48,0	18,0	100,0

WNIOSKI

1. W okresie ostatnich 14 lat nastąpił wyraźny spadek udziału grubizny iglastej w ogólnej ilości grubizny. Spadek ten będzie postępował nadal, szczególnie w miarę nieodzownego intensyfikowania pozyskania grubizny liściastej, zgodnie z proporcjami wynikającymi z etatu cięć.

2. W tym samym okresie nastąpiło zmniejszenie się procentowego udziału drewna tartacznoego i trzech cennych sortymentów pokrewnych. Tendencja ta będzie wzrastała w latach następnych. Zahamowanie jej wymagałoby osiągnięcia prawidłowości w układzie klas wieku drzewostanów iglastych, stabilizacji w kategoriach cięć oraz intensyfikacji przyrostu przy zachowaniu dotychczasowych lub przybliżonych kolei rębów w drzewostanach iglastych.

3. Wyraźnie zarysowujący się spadek grubości drewna tartacznoego jest zjawiskiem przejściowym, które ulegnie zahamowaniu przy uzyskaniu prawidłowości i stabilizacji o których mowa we wniosku 2.

4. Potencjalne możliwości pozyskiwania drewna tartacznoego iglastego są umniejszane przez pozyskiwanie drewna sklejkowego, zapalczanego i słupów. Aby więc uniknąć ujemnych skutków ekonomicznych należałoby:

- wyrabiać drewno sklejkowe i zapalczane iglaste w stopniu nie naruszającym podstawowych układów jakościowych i grubościowych drewna tartacznoego iglastego,

- poddać analizie ekonomicznej sens pozyskiwania słupów teleenergetycznych na eksport w konfrontacji choćby z eksportem tarcicy wyższych klas jakości.

5. Dla ułatwienia stabilizacji pozyskania zarówno grubizny, jak i drewna tartacznoego w poszczególnych latach należałoby zabezpieczyć na dany rok rezerwę cięć rębnych, które byłyby wstrzymywane w przypadku szkód śniego- lub wiatrołomowych, wymagających doraźnej likwidacji.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 13 marca 1972 r.

Краткое содержание

Во вводной части автор характеризует условия, влияющие на способ пользования лесом в Польше в первых послевоенных годах. Затем подробно обсуждает заготовку круглой древесины в общем в течении 14 лет от 1956 (1957—1969) 1970, а также содержание в ней круглой хвойной и лиственной древесины, лесопильной хвойной древесины, фанерной, спичечной древесины, а также древесины на телетехнические столбы. В результате этих обсуждений автор приходит к выводу, что сортиментная группа хвойной лесопильной древесины и родственных сортиментов постепенно уменьшается. Снижается также толщина хвойного лесопильного сырья. Зарисовывается потребность заготовки фанерной и спичечной хвойной древесины в степени, не нарушающей основных качественных и толщинных структур лесопильной хвойной древесины. Является целесообразным произвести экономический анализ, касающийся смысла заготовки телетехнических столбов на экспорт.

Summary

In the introductory part the author characterizes conditions affecting the way of wood harvest in Poland during first years after the war. Afterwards he discusses in detail the harvest of timber in general during 14 years from 1956/1957 until 1969/1970 and the proportion of coniferous and deciduous logs, coniferous sawtimber, plywood, wood for matches, and tele-energetic poles. As a result of this discussion author arrived at the conclusion that the assortment group of coniferous sawtimber and related assortments are subjected to a gradual and constant decrease. The thickness of coniferous sawtimber is also decreasing. There arises hence a need of the production of coniferous plywood and matchwood in an extent not disturbing the fundamental quality and diameter standards for coniferous sawtimber. The economic analysis on the purposefulness of the production of poles designed for export would be desirable.